

Pontio'r gagendor digidol ar gyfer grwpiau treftadaeth gymunedol yng Nghymru

Wrth ymchwilio i statws grwpiau treftadaeth gymunedol yng Nghymru yn 2021, daeth y Cyngor Archaeoleg Brydeinig i'r casgliad mai un problem gyffredin ymhlith y grwpiau oedd y "gagendor digidol" – gagendor rhwng grwpiau y mae dyfeisiau digidol ar gael iddynt ac sydd â'r hyder i'w defnyddio'n effeithiol, a'r rheini nad yw'r dyfeisiau hyn ar gael iddynt i'r un graddau, neu sydd heb y sgiliau a'r hyder i'w defnyddio.

Mae yna lawer o resymau cydgyssylltiedig am hyn – ardaloedd lle mae'r cysylltiad rhyngwyd yn wael neu'r signal ffôn symudol yn wael, ardaloedd sydd heb unrhyw lyfrgelloedd neu ffynonellau sydd â chyfrifiaduron ar y rhyngwyd, a rhai rhanbarthau sydd heb unrhyw gyfleoedd hyfforddi hygyrch.

Daeth Arolwg Cenedlaethol diweddar i Gymru (<https://llyw.cymru/arolwg-cenedlaethol-cymru-y-rhyngwyd-ar-cyfyngau>) i'r casgliad nad yw 10% o oedolion yng Nghymru'n defnyddio'r rhyngwyd. Er nad yw'r trawsgroesi rhwng y grŵp hwn a'r rheini sy'n aelodau o grwpiau treftadaeth gymunedol, sy'n gwirfoddoli â nhw neu sy'n eu llywodraethu, yn hysbys, rydym yn gwybod o ymchwil ddiweddar y Cyngor Archaeoleg Brydeinig bod yna nifer o bobl yn y grwpiau hyn sydd, yn anecdotaidd, heb fynediad i'r rhyngwyd neu heb yr hyder i'w ddefnyddio.

Pam ei bod yn bwysig mynd yn ddigidol?

Mae cyfathrebu gwaith, ymchwil, digwyddiadau a diddordebau eich grŵp ar y rhyngwyd yn rhan bwysig o fod yn grŵp cadarn a chynaliadwy.

Mae mwyafrif y bobl sy'n chwilio am grwpiau lleol, neu sy'n dechrau ymchwilio i dreftadaeth a hanes lleol, yn gwneud hynny ar y rhyngwyd. Mae rhoi cynnwys ar-lein, a defnyddio'r rhyngwyd i rannu gwybodaeth – yn y cyfyngau cymdeithasol, trwy e-bostio cylchlythyrau, ar wefannau hanes lleol – yn allweddol i gyrraedd cynulleidfa mor eang â phosibl ac, o bosibl, i ddenu aelodau newydd.

Mae cylchrediad ffynonellau traddodiadol gwybodaeth am gymdeithasau treftadaeth lleol, fel papurau newydd lleol, ar drai a dim ond demograffeg neu adrannau penodol o'r gymuned y maent yn eu cyrraedd. Yn yr un modd, dim ond lleiafswm y gymuned leol sy'n edrych ar hysbysfyrdau cymunedol. Mewn cyferbyniad i hyn, mae cyfyngau cymdeithasol fel Facebook yn eang iawn eu cyrraedd – gan ddwyn pobl at ei gilydd o'r ardal leol a thu hwnt ac o amrywiaeth fwy o lawer o gefndiroedd.

Er ei bod yn bwysig ymgysylltu â chynulleidfa iau, mae'r cyfryngau cymdeithasol a defnyddio dulliau digidol i gyfathrebu yn bethau y mae pobl yn hytrach na phobl ifanc yn unig yn eu defnyddio. Mae'n ffordd i arallgyfeirio mewn llawer o ardaloedd.

- Gwell cynrychiolaeth o wahanol grwpiau oedrannau. Mae gan Facebook gynrychiolaeth gref iawn yn y grŵp oedran 35-65 oed; yn fwy felly na'r rheini dan 25 oed.
- Mae gwefan glir, llawn gwybodaeth yn rhoi cyfle i bobl ddarllen am eich grŵp ar eu cyflymder eu hunain, ei chyfieithu i'w hiaith eu hunain, chwyddo maint y ffont, defnyddio meddalwedd testun i lais i gynhyrchu cynnwys sain – hygyrchedd yw'r allwedd.

Mae'n rhad ac am ddim neu, o leiaf, yn rhad iawn 'mynd yn ddigidol', gan fod llyfrgelloedd lleol a manau eraill yn darparu mynediad am ddim i gyfrifiaduron a'r rhyngwyd, yn aml law yn llaw â chefnogaeth heu hyfforddiant rhad ac am ddim.

Dod o hyd i gyllid, hyfforddiant a chanllawiau

Mae pobl yn ystyried mynediad i'r rhyngwyd a chyfathrebu digidol yn fwyfwy hanfodol, yn yr un modd â thrydan a nwy, felly mae Llywodraeth Cymru wedi cymryd camau i weithio ar y "gagendor digidol" ac mae'n gweithio gyda rhai sefydliadau allweddol i sicrhau bod offer, hyfforddiant a chanllawiau ar gael. <https://llyw.cymru/rhagolwg-cynhwysiant-digidol-tuag-gymru-ddigidol-hyderus.html#section-56791>

Fis Rhagfyr 2020, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru "ragolwg" ar ei nodau ar gyfer mynd i'r afael â'r gagendor digidol yng Nghymru – y bwriad yn wreiddiol oedd lansio strategaeth newydd, ond cafodd y pandemig Covid-19 gryn effaith ar hyn. Maent yn canolbwyntio ar grwpiau targed allweddol:

- pobl hŷn
- pobl anabl
- preswylwyr tai cymdeithasol
- "pobl ddi-waith ac economaidd anweithgar"
- bydd polisi yn y dyfodol yn canolbwyntio ar gefnogi unrhyw un sy'n un ar bymtheg oed a hŷn nad ydynt yn ddigidol hyderus.

Os yw unrhyw un yn eich grŵp yn dod o fewn y categorïau hyn, mae'n debygol bod yna gymorth ar gael i chi, ac mae Llywodraeth Cymru'n datblygu mentrau a chynlluniau newydd i helpu i roi hwb i gynhwysiant digidol.

Mae Llywodraeth Cymru'n argymhell y sefydliadau a ganlyn i helpu â mynediad i sgiliau a dyfeisiau digidol.

[Mae Reboot](https://rebootproject.uk/directory-search-results/?_sft_area=wales), sef prosiect a ddatblygwyd yn sgil Covid-19 gan gonsortiw m o sefydliadau a busnesau, yn galluogi pobl i wneud rhodd o ddyfeisiau digidol, eu hailwampio neu gael mynediad i ddyfeisiau digidol. Mae ganddynt gyfeiriadur o sefydliadau ledled y DU sy'n gallu helpu unigolion a grwpiau i gael gafael mewn dyfeisiau – gallwch chi weld cyfeiriadur Cymru yma:

https://rebootproject.uk/directory-search-results/?_sft_area=wales

Mae gan BT dudalen we “Skills for Tomorrow” sy’n caniatáu mynediad i gyrsiau rhad ac am ddim mewn sgiliau digidol amrywiol, yn edrych ar fywyd gartref ac yn y gwaith.

<https://www.bt.com/skillsfortomorrow/>

Mae Learn My Way (rhan o’r Good Things Foundation, sef elusen newid cymdeithasol sydd â’r nod o wella bywydau trwy gyfryngau digidol) yn gasgliad o gyrsiau ar-lein sy’n addas ar gyfer dechreuwyr mewn amrywiaeth o sgiliau digidol, yn bennaf ynglŷn â gwe-lywio’n ddiogel ac yn effeithiol, yn amrywio o fancio ar y rhyngwrwd i ddefnyddio’r cyfryngau cymdeithasol yn ddiogel.

<https://www.learnmyway.com/>

Ffyrdd bach i roi hwb i sgiliau digidol

Yn ogystal â chyrchu’r cyrsiau sydd wedi’u rhestru uchod, mae yna rai awgrymiadau bach a allai olygu y bydd gan eich grŵp chi fynediad gwell ac ymwybyddiaeth o sgiliau digidol.

- Cysylltu â grwpiau ieuencid lleol fel y Sgowtiaid a’r Geidiaid, sy’n aml yn cynnal sesiynau cyfnewid sgiliau i rannu eu sgiliau digidol
- Gofyn i’ch cyngor lleol a yw’n rhedeg cynlluniau benthyg dyfeisiau. Yn 2020, bu Bro Morgannwg yn treialu benthyca llechi i drigolion, sef model llwyddiannus a fydd yn dod yn gynllun peilot ar gyfer eraill ledled Cymru. Byddai’ch llyfrgell leol yn lle da i wneud ymholiadau.
- Mynd ati i recriwtio pobl ifanc i ddatblygu’ch gwefan, eich cyfryngau cymdeithasol neu’ch cylchlythyr i’w e-bostio – mae’n syniad cynnig cydnabyddiaeth iddynt, fel defnyddio’r oriau i gyfrif fel oriau gwirfoddol ar gyfer Bagloriaeth Cymru, Dyfarniad Dug Caeredin, Dyfarniad Celf, neu gynllun arall y maent o bosibl yn cymryd rhan ynddo. Gallwch chi fynd ar ofyn ysgolion neu grwpiau ieuencid lleol, neu gysylltu â’ch Biwro Gwirfoddol.
- Ymgeisio i fusnesau lleol (naill ai’r rheini sy’n cyflenwi dyfeisiau digidol neu gwmnïau lleol amlwg rydych yn gwybod sy’n cefnogi grwpiau cymunedol) am nawdd ar gyfer eich grŵp, i’ch galluogi i brynu offer a dilyn hyfforddiant.
- Dod o hyd i fannau cyfarfod lleol sydd â dyfeisiau digidol ar gael i’w defnyddio, Wi-Fi da a chefnogaeth staff wrth law i’ch cynorthwyo. Mae hyn yn fwy na dim ond llyfrgelloedd - mae yna lawer o leoedd fel manau cydweithio a swyddfeydd hygyrch sydd wedi ffynnu ar ôl Covid-19 fel lleoedd sy’n cynnig manau i unigolion a grwpiau weithio a dysgu fel rhan o gymuned. Mae gan wefan Busnes Cymru Llywodraeth Cymru ddolenni i gyfeiriaduron o leoedd o’r fath: <https://businesswales.gov.wales/financial-and-professional-services/cy/sut-y-gallwn-ni-helpu/dod-o-hyd-i-leoliad-gwaith>

Archwilio sgiliau’ch grŵp

Mae yna rai sgiliau allweddol y bydd eu hangen ar bob grŵp o fewn ei aelodaeth neu ei bwyllgor, i sicrhau eu bod yn gallu defnyddio offerynnau digidol yn effeithiol – ar gyfer cyfathrebu, hybu a marchnata, ac ar gyfer gwaith arall sy’n gysylltiedig â’r grŵp, fel ymchwil.

Isod ceir rhestr o sgiliau cyffredin y mae’n bwysig eu nodi o fewn eich grŵp. Ystyriwch gadw cofnod o unigolion sy’n hyderus i ddefnyddio’r rhain, neu ystyriwch gael pobl i ddilyn rhywfaint o’r hyfforddiant sydd â dolenni iddo yn y ddogfen hon i gau unrhyw fylchau.

- Prynu cyfrifiadur neu lechen
- Gosod meddalwedd yn ddiogel
- Defnyddio e-bost
- Defnyddio'r rhyngwyd
- Datblygu a chynnal gwefan
- Defnyddio'r cyfryngau cymdeithasol
- Defnyddio meddalwedd cyhoeddi pen bwrdd (fel Microsoft Office)
- Defnyddio platfformau ar-lein cyffredin fel Google Docs i rannu gwybodaeth
- Mewnforio a golygu ffotograffau digidol

Mae gan Gyngor Gweithredu Gwirfoddol yr Alban dempled ar gyfer archwilio sgiliau digidol o'r enw "Digital Checkup" - <https://digital.checkup.scot/>

Mae pobl yn aml yn teimlo cywilydd o gyfaddef eu diffyg gwybodaeth – dyma rai syniadau i oresgyn hyn:

- Trefnu hyfforddiant rhad ac am ddim ar gyfer pawb yn eich grŵp – fel nad ydych yn dwyn sylw at y rheini sydd o bosibl ei angen yn fwy nag eraill.
- Darparu gwybodaeth am hyfforddiant ar-lein rhad ac am ddim y gall pobl ei wneud ar eu cyflymder eu hunain.
- Cael rhywun ifanc i gyfrannu at y grŵp fel 'mentor digidol' – gall hyn fod yn berthynas neu'n gymydog ifanc, neu'n aelod o'r Sgowtiaid, y Geidiaid neu'r Clwb Ffermwyr Ifanc Lleol. Gallwch chi alw hyn yn "gyfnewid sgiliau" i bob aelod, fel bod y mentor TG yn cael ei fentora/ ei mentora mewn pwnc arall.